

Umut Oran
Basın Açıklaması
28.11.2014

Davutoğlu'na açık çağrı: Hemen bugün indir benzinin fiyatını

Petrolde son beş ayda yaşanan yüzde 35'lik düşüşü neden Türkiye'ye yansıtıyorsunuz? Benzin 3.3 TL'ye, motorin 2.9 TL'ye çekilmeli

Bu ayarlama şehir içi toplu taşıma ücretlerine yansıtılmalıdır. Kent içi ulaşımda yüzde 18 olan KDV de yüzde 1'e indirilmelidir. Toplu taşıma ücretleri yüzde 25-30 düşürülmeli; Ankara'da tam otobüs bileti 1.5 TL'ye, öğrenci 1 TL'ye çekilmelidir.

Ekonomide temel girdi olan akaryakıttaki fahiş vergi yükü aşağı çekilmelidir...

Akaryakıt zamlarına sürekli dünya petrol fiyatlarındaki artışı gerekçe gösteren hükümet, ham petrolde son beş ayda yaşanan sert düşüşü ise benzin, motorin gibi ekonomide temel girdi olan ve vatandaşın cebini yakan ürünlere yansıtmaktan kaçıyor.

IŞİD'in Musul'u ele geçirdiği haberleriyle yükseliş trendine girerek 19 Haziran 2014'te 116 dolara kadar çıkan Brent petrolün varil fiyatı, Temmuz'dan bu yana devam eden düşüşle 26 Kasım itibariyle 75 dolara kadar indi. Buna göre ham petrol beş ayda yüzde 35 ucuzladı. Varilde 41 dolar düşüş gösteren petrol fiyatı, böylece son dört yılın da en düşük düzeyi gördü. Türkiye yılda yaklaşık 18.5 milyon varil ham petrol ithal edip karşılığında 16 milyar dolar dolayında ödeme yapıyor. Petrolün varil fiyatındaki her 1 dolarlık düşüş, ithal ham petrole ödenen faturanın günde 375 bin dolar ve yılda 15.4 milyon dolar azalması demek... Varilde 41 dolarlık ucuzlama ise faturanın günlük bazda 137 milyon dolar; yıllık bazda 5.6 milyar dolar hafiflemesi anlamına geliyor.

1 litre benzin 3.3 TL'ye inmeli...

Petrol fiyatlarındaki bu hızlı düşüş sürecinde benzin ve diğer petrol ürünlerinin fiyatları ise pek değişmedi. Ham petrol fiyatındaki düşüşün akaryakıtta "ürün fiyatlarına" yansımaları son derece sınırlı kaldığı gibi; ağırlığı oynak vergilerin oluşturduğu fiyat yapısındaki çarpıklık yüzünden bu gelişme pompa fiyatına neredeyse hiç yansımıyor.

Temmuz 2014 itibariyle 1 litre benzinin 1.65 TL olan rafineri çıkış fiyatı; Ekim 2014 itibariyle yüzde 14.5 düşüşle 1.41 TL'ye indi. Ancak benzinin fiyat oluşumu içinde yer alan vergi ve paylar aynı kaldığı ya da artırıldığı için pompa fiyatındaki düşüş çok daha düşük kaldı. 1 litre benzinin Temmuzda 5.05 TL olan pompa fiyatı, Ekim'de 4.81 TL ile sadece yüzde 4.8 düşmüş oldu. Temmuz'daki 4.40 TL'lik düzeyinden, Ekim'de 4.26 TL'ye gerileyen 1 litre motorinde ise bu dönemde pompada sadece yüzde 3.2 ucuzlama yaşandı.

Vergi yüzünden indirim pompaya yansımıyor

Ekim 2014 itibariyle benzinde 4,81 TL/lit olan nihai fiyatın sadece yüzde 29.3'ünü ürün maliyeti oluşturuyor, fiyatın yüzde 61'le büyük kısmı ise vergiden oluşuyor, piyasada faaliyet gösteren şirketlerin brüt kar marjı da yüzde 10 dolayında. Ham petrolde ucuzlama yaşansa bile, sürekli "ayarlanan" yüksek maktu ve nispi vergiler nedeniyle akaryakıtta ucuzlama hayal olarak kalıyor.

Petrol fiyatındaki yüzde 35'lik düşüş ürün fiyatına birebir yansısaydı 1 litre benzinin rafineri çıkış fiyatı 1.07 TL'ye inecekti. Bu düşüş, fiyat oluşumundaki diğer unsurlara da aynen yansıtılmış olsaydı 1 litre benzinin pompa fiyatı 3.3 TL dolayına inecekti. Petroldeki yüzde 35'lik ucuzlama birebir yansısaydı motorinin litre fiyatı 2.9 TL'ye kadar düşecekti.

95 oktan benzin ve motorinde fiyat oluşumu (TL/Lt)

	Haziran 2014		Ekim 2014		Değişim (%)	
	K. Benzin	Motorin	K. Benzin	Motorin	Benzin	Motorin
Ürün fiyatı	1,65	1,66	1,41	1,51	-14,5	-9,0
Toptancı marjı	0,05	0,04	0,07	0,06	40,0	50,0
Gelir payı	0,00231	0,00231	0,00231	0,00231	0,0	0,0
Dağıtıcı + bayi payları	0,40	0,43	0,42	0,45	5,0	4,7
Vergi (ÖTV+KDV)	2,95	2,27	2,91	2,24	-1,4	-1,3
NIHAİ FİYAT	5,05	4,40	4,81	4,26	-4,8	-3,2

Kent içi ulaşım ücretleri aşağı çekilmelidir...

Haziran ayında yapılan zamlarla şehir içi ulaşım ücretleri Ankara'da belediye otobüslerinde tam 2 TL, öğrenci 1.5 TL, halk otobüslerinde 2.40 TL olmuştur. İstanbul'da ilk binış ücreti tamda 2.15, öğrencide 1.10 TL'ye yükseltilmiştir.

Şehir içi toplu taşıma maliyetlerinin yarından fazlasını yakıt giderleri oluşturuyor. Petroldeki düşüş paralelinde akaryakıtta fiyatlar aşağı çekilmeli, bu da toplu taşıma ücretlerine yansıtılmalıdır.

Öte yandan birçok Avrupa ülkesinde kent içi toplu taşıma hizmetinden KDV alınmıyor ya da çok düşük oranlarda alınırken, bizde KDV oranı yüzde 18'dir. Bu oran yüzde 1'e çekilmelidir. Bu düzenlemelerle toplu taşıma ücretleri yüzde 25-30 düşürülerek; örneğin Ankara'da tam otobüs bileti 1.5 TL'ye, öğrenci 1 TL'ye çekilmelidir. Diğer toplu taşıma ücretlerinde de paralel düzenlemeler yapılmalıdır.

Hükümet akaryakıtı bilerek ucuzlatmıyor...

5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu gereğince 1 Ocak 2005'ten itibaren güya sektörde serbest piyasa modeline geçildi. Yeni dönemde akaryakıt fiyatlarının, dünya ham petrol fiyatları ve kurdaki gelişmeler paralelinde piyasa tarafından belirlenmesi esas alınırken, devlet akaryakıttan yüksek oranlarda vergi almayı sürdürdüğü için; Türk halkı da pahalı benzin ve motorin kullanmaya devam ediyor.

Hükümet, üçte iki oranında vergiden oluşan akaryakıt fiyatındaki çarpıklığı ısrarla sürdürüyor. Bunun altında, bütçenin finansmanını halka yüklenme kolaycılığı yatıyor. Bütçenin ana finansman kaynağını vergiler; bunun da yaklaşık yüzde 70'ini, çeşitli mal ve hizmetlerin tüketiminden alınan ve fiyatın içinde yer alan KDV, ÖTV gibi dolaylı vergiler oluşturuyor. Akaryakıttan alınan dolaylı vergiler, pastada önemli bir yer tutuyor. Petrol pahalandığında akaryakıtın rafineri çıkış fiyatı, devletin vergi tahsilatı ve nihai tüketicinin ödediği fiyat artarken; petrol ucuzlama ise vergi ayarlamaları yoluyla tüketicinin cebine yansıtılmıyor. Çünkü akaryakıttan alınan dolaylı vergiler bütçe için çok önemli bir gelir kalemi. 2005-2013 döneminde akaryakıttan tahsil edilen toplam dolaylı vergi 300 milyar lirayı buluyor. Bunun 216 milyarını ÖTV, 84 milyarını da KDV oluşturuyor. Devletin bu dönemdeki toplam vergi gelirinin yüzde 14.4'ünü oluşturan söz konusu tahsilat, GSYH'nin yüzde 3.2'sine denk.

Akaryakıttan alınan dolaylı vergiler (Milyar TL)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
ÖTV	17,6	18,1	19,0	20,0	21,9	25,9	27,6	31,2	34,6	215,8
KDV	5,6	6,7	7,4	8,4	7,5	9,7	11,6	12,3	15,0	84,0
ÖTV+KDV	23,1	24,8	26,4	28,3	29,4	35,6	39,2	43,5	49,6	299,9

Toplam vergideki payı (%)	19,3	16,5	15,6	14,9	14,7	14,3	13,0	13,2	13,5	14,4
GSYH'deki payı (%)	3,6	3,3	3,1	3,0	3,1	3,2	3,1	3,1	3,2	3,2

Kaynak: EPDK

Vergi oranları aşağı çekilmelidir!...

Akaryakıtta pompa fiyatının yaklaşık üçte ikisini devlete ödenen vergiler oluşturmaktadır. Ekonomide temel girdi olan bu ürünlerdeki ağır vergi yüküne bağlı yüksek fiyat, zincirleme etkiyle tüm sektörlerde maliyetleri artırmaktadır. Ağır vergiler yüzünden akaryakıtın aşırı pahalı olması, tüketicileri “katkılı benzin”, “10 numara yağ” gibi toplum sağlığını tehdit eden yasa dışı ürünlere de yöneltmekte, sektörde kayıt dışılığı da büyötmektedir. Petrol ürünlerindeki dolaylı vergilerin oranı düşürölmelidir.

Benzine yoksul Türk, zengin Avrupalıdan fazla ödüyor...

Gelirde AB ölkelerinin çok altında bulunan Türk insanı, yüksek vergi yükü nedeniyle akaryakıtta ise onlardan çok daha fazlasını ödüyor. AB 28 ve Türkiye olmak üzere 29 ölkce karşılaştırıldığında Türkiye benzin fiyatında, kişi başına geliri 35 bin dolar olan İtalya ve 51 bin dolar Hollanda ile birlikte ilk üçte yer alıyor. Kişi başına milli geliri AB 28 ortalamasının üçte biri düzeyinde bulunan Türkiye’de akaryakıt fiyatları 28 ölkce ortalamasının bir hayli üzerinde. AB 28 ortalamasında benzinin litre fiyatı 4.10 TL, motorinin litresi 3.81 TL ile Türkiye’dekinin epey altında bulunuyor. İtalya ve Hollanda dışındaki 26 ölkcede benzin ve motorin, Türkiye’dekine göre çok daha ucuz. Örneğin 112 bin dolarlık kişi başına gelirle Avrupa’nın en zengini olan Lüksemburglular bile benzinin litresine 3.63 TL, motorine de 3.28 TL ile bizden çok daha az ödüyor.

Türkiye, akaryakıtın pompa fiyatı içinde verginin payında da AB ölkeleri arasında en üst sıralarda yer alıyor. Ekim ayı ortalamasında yüzde 61 olan 1 litre benzindeki vergi payı, 26 Kasım itibariyle yüzde 63’e kadar çıkmış bulunuyor.

Türkiye ve AB 28’de akaryakıt fiyatları ve kişi b. GSYH(*)

	Ekim 2014, TL/Lt		Kişi başına Milli g. (2013; Bin \$)
	95 Okt. Benzin	Motorin	
İtalya	4,89	4,56	34.715
Hollanda	4,83	3,94	50.816
Türkiye	4,81	4,26	10.721
Yunanistan	4,68	3,83	21.857
İngiltere	4,61	4,78	39.372
Danimarka	4,60	4,06	59.129
Finlandiya	4,58	4,17	49.055
İrlanda	4,38	4,10	48.608
İsveç	4,36	4,28	58.014
Almanya	4,35	3,81	44.999
Portekiz	4,31	3,65	20.995
Belçika	4,30	3,75	45.537
Slovenya	4,28	4,00	23.317
Fransa	4,21	3,63	44.099
Slovakya	4,21	3,78	17.706
Malta	4,13	3,90	22.892
G. Kıbrıs	3,99	4,04	24.867
Hırvatistan	3,94	3,71	13.401
İspanya	3,93	3,69	29.150
Romanya	3,90	3,96	8.874
Avusturya	3,88	3,67	49.038
Çek C.	3,81	3,79	18.871
Macaristan	3,77	3,82	13.388
Litvanya	3,76	3,58	15.649
Bulgaristan	3,64	3,72	7.328
Lüksemburg	3,63	3,28	112.473
Estonya	3,61	3,55	18.852
Letonya	3,61	3,54	15.187
Polonya	3,57	3,50	13.435
AB 28 Ort.	4,10	3,81	32.900

(*)Kişi başına GSYH verileri IMF, akaryakıt fiyatları BDDK’ya ait.